

ПОНЯТТЯ І ВИДИ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Коваленко Інна Анатоліївна

к.ю.н., доцент

Сніцар Маргарита Василівна

студентка

Національний університет технології та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація: Статтю присвячено аналізу правосуб'єктності юридичних осіб у системі сучасного українського права. Розкрито сутність поняття правосуб'єктності, її структуру та основні елементи. Досліджено наукові підходи до розуміння правоздатності, дієздатності й деліктоздатності, визначено їх роль у формуванні правового статусу суб'єктів. Наголошено на важливості правосуб'єктності як чинника забезпечення стабільності, передбачуваності й упорядкованості цивільного обороту [4, с. 21].

Ключові слова: Правосуб'єктність, юридична особа, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, правовий статус.

Основний матеріал. Правосуб'єктність юридичних осіб є однією з основних правових категорій цивільного законодавства, адже саме вона визначає здатність організацій бути учасниками правовідносин, набувати права й обов'язки та нести відповідальність за свої дії [5, с. 35]. Історично цей інститут формувався поступово: ще в римському праві з'явилась концепція колективних утворень, які могли виступати самостійними суб'єктами права. Подальший розвиток цієї ідеї привів до появи сучасних форм юридичних осіб у національних системах законодавства [4, с. 25]. В Україні процес становлення інституту правосуб'єктності відбувався під впливом господарських і соціальних трансформацій. Його сучасне визначення закріплено у Цивільному кодексі України [1]. Зміст правосуб'єктності розкривається через три

взаємопов'язані складові – правоздатність, дієздатність і деліктоздатність. Разом вони формують здатність юридичної особи брати участь у цивільному обороті та виступати повноправним учасником правовідносин [6, с. 14]. Правоздатність відображає потенційну можливість мати права та обов'язки, дієздатність – реалізовувати їх через визначені органи управління, а деліктоздатність означає здатність нести юридичну відповідальність за власні дії чи бездіяльність [5, с. 40]. Таке розуміння дозволяє розглядати правосуб'єктність не лише як формальний статус, а як практичну можливість діяти у правовому полі. У правовій доктрині існують два підходи до тлумачення правосуб'єктності: перший – єдиний, що розглядає її як неподільну властивість, другий – подільний, який акцентує на поетапному розвитку окремих елементів [4, с. 33]. За обсягом виділяють загальну і спеціальну правосуб'єктність, а за напрямками реалізації – цивільно-правову, господарсько-правову та публічно-правову [5, с. 31]. Спеціальна правоздатність юридичної особи визначається межами, встановленими установчими документами. Вихід за ці межі може розцінюватися як перевищення повноважень, що іноді тягне визнання правочину недійсним. Проте судова практика вказує, що якщо інша сторона діяла добросовісно і мала економічний інтерес, то такі правочини можуть визнаватися дійсними [2, с. 44; 7]. Таким чином, правосуб'єктність забезпечує не лише юридичну визначеність, а й баланс інтересів між суб'єктами господарювання. В умовах воєнного стану роль правосуб'єктності юридичних осіб набуває особливої актуальності. Юридичні особи відіграють ключову роль у підтриманні економічної стабільності, реалізації соціальних функцій та забезпеченні обороноздатності держави [3, с. 12]. Тому удосконалення правового регулювання їхньої діяльності є важливим напрямом розвитку української правової системи.

Висновки. Правосуб'єктність юридичних осіб становить важливий структурний елемент системи цивільного права України. Її складові – правоздатність, дієздатність і деліктоздатність – формують правовий статус організацій, забезпечуючи можливість їх участі у правовідносинах. Ефективне

функціонування цього інституту сприяє стабільності правового обороту, розвитку підприємництва та зміцненню законності [6, с. 29].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція станом на 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України. від 16.01.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-18>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
4. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С. Цивільне право України: підручник. – Київ: Юрінком Інтер, 2020.
5. Спасібо-Фатєєва І. В. Правосуб'єктність юридичних осіб у цивільному праві України. Харків: Право, 2019.
6. Коваль Л. В. Цивільна дієздатність юридичних осіб: теорія і практика застосування. Київ: Алерта, 2021.
7. Судова практика Верховного Суду України у справах про недійсність правочинів юридичних осіб.